

EUROPEES PARLEMENT

1999

2004

Zittingsdocument

6 juni 2002

DEFINITIEVE VERSIE
A5-0224/2002

VERSLAG

over de mededeling van de Commissie over Een Europese ruimte voor
levenslang leren realiseren
(COM(2001) 678 – C5-0165/2002 – 2002/2073(COS))

Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport

Rapporteur: Kathleen Van Brempt

Rapporteur voor advies (*): Herman Schmid, Commissie werkgelegenheid en
sociale zaken

(*) Hughesprocedure

INHOUD

	Blz.
PROCEDUREVERLOOP	4
ONTWERPRESOLUTIE	5
TOELICHTING	13
ADVIES VAN DE COMMISSIE WERKGELEGENHEID EN SOCIALE ZAKEN(*).....	18
ADVIES VAN DE COMMISSIE INDUSTRIE, EXTERNE HANDEL, ONDERZOEK EN ENERGIE.....	25
ADVIES VAN DE COMMISSIE RECHTEN VAN DE VROUW EN GELIJKE KANSEN.	31

(*) Hughesprocedure

PROCEDUREVERLOOP

Bij schrijven van 22 november 2001 deed de Commissie haar mededeling Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren (COM(2001)678 – 2002/2073(COS)) toekomen aan het Parlement.

Op 11 april 2002 gaf de Voorzitter van het Parlement kennis van de verwijzing van deze mededeling naar de Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport als commissie ten principale en naar de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken, de Commissie industrie, externe handel, onderzoek en energie, en de Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen als medeadviserende commissies (C5-0165/2002).

Op 10 juni 2002 zal de Voorzitter bekendmaken dat de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken, die om advies was gevraagd, betrokken zal worden bij het opstellen van het verslag, onder de Hughes-procedure.

De Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport benoemde reeds op haar vergadering van 12 december 2001 Kathleen Van Brempt tot rapporteur.

Zij behandelde de mededeling van de Commissie en het ontwerpverslag op haar vergaderingen van 25-26 maart, 17-18 april en 3-4 juni 2002.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met algemene stemmen haar goedkeuring aan de ontwerpresolutie.

Bij de stemming waren aanwezig: Michel Rocard (voorzitter); Vasco Graça Moura (ondervoorzitter), Mario Mauro (ondervoorzitter), Theresa Zabell (ondervoorzitter), Kathleen Van Brempt (rapporteur), Alexandros Alavanos, Pedro Aparicio Sánchez, Juan José Bayona de Perogordo (verving Francis Decourrière), Rolf Berend (verving Marielle de Sarnez), Christopher J.P. Beazley, Robert J.E. Evans (verving Myrsini Zorba, overeenkomstig artikel 153, lid 2 van het Reglement) Cristina Gutiérrez Cortines (verving Roy Perry), Ruth Hieronymi, Ulpu Iivari, Lucio Manisco, Juan Ojeda Sanz, Barbara O'Toole, Doris Pack, Martine Roure (verving Lissy Gröner), Giorgio Ruffolo, Marieke Sanders-ten Holte, Luckas Vander Taelen.

De adviezen van de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken en de Commissie industrie, externe handel, onderzoek en energie en Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen zijn bij dit verslag gevoegd.

Het verslag werd ingediend op 6 juni 2002.

De termijn voor de indiening van amendementen wordt bekendgemaakt in de ontwerpagenda voor de vergaderperiode waarin het verslag wordt behandeld

ONTWERPRESOLUTIE

Resolutie van het Europees Parlement over de mededeling van de Commissie Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren (COM(2001) 678 – C5-0165/2002 – 2002/2073(COS))

Het Europees Parlement,

- gezien de mededeling van de Commissie (COM(2001) 678 – C5-0165/2002)¹,
 - gelet op de artikelen 149 en 150 van het EG-Verdrag,
 - gelet op artikel 14 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie,
 - gezien de conclusies van de Europese Raden van Lissabon, Santa Maria da Feira, Stockholm en Barcelona,
 - onder verwijzing naar zijn resolutie van 8 september 2000 over tenuitvoerlegging, resultaten en algemene evaluatie van 1996, het Europees Jaar voor onderwijs en scholing tijdens het gehele leven²,
 - onder verwijzing naar zijn resolutie van 23 oktober 2001 over het memorandum van de Commissie over onderwijs en scholing tijdens het gehele leven³,
 - gezien het kader van maatregelen in verband met het ontwikkelen van vaardigheden en beroepsbevoegdheden gedurende het hele leven, dat door werkgevers en vakbonden is aangeboden tijdens de Top van Barcelona,
 - gelet op artikel 47, lid 1 van zijn Reglement,
 - gezien het verslag van de Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport en de adviezen van de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken, Commissie industrie, externe handel, onderzoek en energie en de Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen (A5-0224/2002),
- A. overwegende dat in de mededeling van de Commissie de hoofdlijnen worden aangezet van een grootschalig programma om permanente educatie te bevorderen; dat er echter nog verder moet worden gewerkt aan verduidelijking en verfijning van de aanbevolen beleidsinitiatieven,
- B. overwegende dat de lidstaten permanente educatie moeten concretiseren, hetgeen aanpassing vergt van onderwijs- en beroepsopleidingsstelsels,
- C. wijst erop dat de beschikbaarheid van opgeleid, geschoold en flexibel personeel voor het

¹ Nog niet gepubliceerd in het PB

² PB C 135 van 7.5.2001, blz. 304.

³ Nog niet gepubliceerd in het PB.

Europese bedrijfsleven van belang is om de concurrentiestrijd met de rest van de wereld niet te verliezen, en dat het onderwijs daarom dynamisch moet zijn en moet worden aangepast aan de maatschappelijke ontwikkelingen en de behoeften van het bedrijfsleven;

- D. overwegende dat alle relevante actoren in de samenleving moeten samenwerken om permanente educatie mogelijk te maken,
- E. overwegende dat er momenteel geen overeenstemming bestaat over de term "fundamentele vaardigheden",
- F. overwegende dat de onderlinge erkenning van diploma's, kennis en vaardigheden nog onvolledig is en dat dit een ernstige belemmering vormt voor de mobiliteit tussen de lidstaten en het ontstaan van een Europadekkende arbeidsmarkt,
- G. overwegende dat de inspanningen voor erkenning en overdraagbaarheid van kennis moeten worden vergroot, teneinde deze in elke lidstaat te stimuleren,
- H. overwegende dat erkenning en overdraagbaarheid van niet-formele en informele kennis een wezenlijk deel is van permanente educatie, maar gebrekkig ontwikkeld blijft,
- I. overwegende dat persoonlijke leerrekeningen, daar zij gezamenlijke investering in kennisverwerving op gang brengen, een nuttig instrument vormen ter bevordering van permanente educatie; dat het project Europese leerrekening (ELAP) de uitwisseling van gegevens en beproefde methoden mogelijk maakt en rekening houdt met de uiteenlopende culturen en gebruiken in onderwijs en opleiding,
- J. overwegende dat het belangrijk is dat in lidstaten ontwikkelde strategieën gericht zijn op verbreding van de toegang tot permanente educatie,
- K. overwegende dat permanente educatie een instrument kan zijn voor het bestrijden van verschijnselen als marginalisering en sociale uitsluiting, en een positieve invloed kan hebben op het inkomen van werknemers en meer werkgelegenheid;
- L. overwegende dat ondanks het hogere opleidingsniveau en de verbeterde beroepskwalificaties van vrouwen er op de arbeidsmarkt en wat betreft de toegang tot levenslang leren nog altijd grote verschillen tussen mannen en vrouwen bestaan, met als gevolg dat er om een participatiegraad van 60% op de arbeidsmarkt te bereiken proportioneel gezien steeds meer vrouwen in lager betaalde posities en banen met lagere vakbekwaamheidseisen zullen terechtkomen,
- M. overwegende dat niet-gouvernementele organisaties (o.a. jeugd- en vrijwilligersorganisaties) beschikken over een enorme hoeveelheid ervaring op het gebied van niet-formeel onderwijs, waarvan regeringen gebruik zouden kunnen maken bij de tenuitvoerlegging van maatregelen en strategieën betreffende permanente educatie,
- N. overwegende dat het van het allergrootste belang is exact te weten hoeveel vooruitgang in

elke lidstaat is geboekt op het gebied van permanente educatie, teneinde in nieuwe programma's specifieke doelstellingen te kunnen vaststellen,

- O. overwegende dat de Commissie zich in een ideale positie bevindt om samen te werken met lidstaten en internationale organisaties zoals OESO en Raad van Europa om de ontwikkeling van resultaatindicatoren te bevorderen en de optimale aanpak in de sector permanente educatie te verspreiden via een gegevensbestand inzake permanente educatie en via intercollegiale toetsing,
- P. overwegende dat de instellingen van de Europese Gemeenschappen momenteel in hun aanwervings-, personeelsopleidings- en bevorderingsbeleid onvoldoende aandacht schenken aan permanente educatie,
1. spreekt zijn waardering uit over het feit dat de Commissie erkent dat concrete beleidsmaatregelen inzake permanente educatie gebaseerd moeten zijn op het beginsel van democratisering en gelijkheid, persoonlijke ontplooiing, het recht van iedereen op permanente educatie, gedeelde verantwoordelijkheid, en een holistische benadering van kennisverwerving;
 2. is ervan overtuigd dat onderwijs en scholing tijdens het gehele leven niet slechts een maatschappelijke noodzaak zijn, maar tevens een maatschappelijk recht dienen te zijn voor eenieder, ongeacht leeftijd, geslacht of sociale achtergrond;
 3. is van mening dat de overgang naar de kennismaatschappij impliceert dat de toegang tot onderwijs en beroepsopleiding eenvoudiger wordt;
 4. wijst erop dat opleiding geen vervanging kan zijn van gebrekkig onderwijs en spreekt de wens uit dat enerzijds het communautair sociaal beleid en anderzijds het nationaal onderwijsbeleid zo worden gecoördineerd dat zowel de opleiding als het basisonderwijs kunnen worden geoptimaliseerd, waarbij het onderwijs en de beroepsopleiding worden versterkt indien dit kan bijdragen tot het dichten van de kloof tussen de verwachtingen van de markt enerzijds en die van de burgers anderzijds;
 5. neemt kennis van conclusie 45 van de Europese Raad van Barcelona;
 6. wijst erop dat permanente educatie een bijdrage levert tot grotere beroepsmobiliteit op de arbeidsmarkt;
 7. betreurt dat er twee jaar na de Europese Raad van Lissabon door de lidstaten en op Europees niveau zo weinig vooruitgang is geboekt bij de ontwikkeling van duidelijk omschreven en naar behoren gefinancierde strategieën ter bevordering van permanente educatie;
 8. erkent het bredere sociale belang van levenslang leren, waarbij het onder meer gaat om verbetering van de levenskwaliteit, gezondheid, verantwoordelijk burgerschap, sociale integratie en bestrijding van discriminatie;
 9. is van mening dat, teneinde een Europese ruimte van levenslang leren te creëren, gelijke toegang tot onderwijs en opleiding dient te zijn gewaarborgd voor eenieder door middel

van nauwe samenwerking tussen alle relevante actoren in de samenleving; om deze reden moeten integratieprogramma's voor migranten reeds bestaan voor kinderen die jonger zijn dan de basisschoolleeftijd, ter voorkoming van te grote verschillen in de eerste sector van de onderwijskansen;

10. verzoekt de Commissie in nauwe samenwerking met de lidstaten specifieke doelen voor permanente educatie op te stellen, die met name gericht zijn op mensen die de bovenbouw van het voortgezet onderwijs niet hebben afgerond, ongeschoolden, functioneel analfabeten, werklozen, mensen met speciale behoeften, mensen met leerproblemen mensen die ouder zijn dan 50 jaar, migranten en vrouwen na zwangerschapsverlof; verzoekt de Commissie en de lidstaten voorts nauw samen te werken voor het ontwikkelen van nationale strategieën inzake permanente educatie in die lidstaten die daar nog niet over beschikken, en nauw samen te werken met de OESO om indicatoren vast te stellen om de vooruitgang bij het bereiken van deze doelen te meten;
11. stemt in met het doel van de Commissie om investeringen te bevorderen, maar betreurt het feit dat de stappen die de Commissie voorstelt niet erg concreet zijn en verzoekt haar derhalve om beter te onderzoeken op welke wijze particuliere investeringen moeten worden gestimuleerd en met een concreet voorstel te komen ten aanzien van de rol van plaatselijke en regionale onderwijscentra, alsmede over de wijzen waarop deze kunnen worden gesteund;
12. steunt het voorstel dat iedereen recht moet hebben op basisvaardigheden, met inbegrip van vroege schoolverlaters die deze vaardigheden later in hun leven door middel van compenserende opleidingen kunnen opdoen; is van mening dat deze personen zo de kans krijgen de kwalificaties en vaardigheden op te doen die nodig zijn om een actieve rol in de maatschappij te spelen en werkelijke toegang tot de arbeidsmarkt te verkrijgen;
13. is van mening dat een beleid van levenslang leren zich dient te richten op sociaal achtergestelde en andere kwetsbare groepen, aangezien deze vaak met problemen worden geconfronteerd als gevolg van hun geringe lees-, schrijf- reken- en ICT-vaardigheid en van het feit dat zij vervreemd zijn geraakt van de bestaande onderwijs- en opleidingsstelsels; dringt aan op maatregelen om speciaal op dergelijke groepen gerichte stimulansen en mogelijkheden te creëren; verzoekt tegelijkertijd de instellingen voor voortgezet onderwijs om mee te werken aan de uitbreiding van het bijscholingsaanbod in de lidstaten;
14. verzoekt de Commissie in nauwe samenwerking met de lidstaten te werken aan de ontwikkeling van een Europees kader van fundamentele vaardigheden die alle leerlingen tijdens de leerplicht moeten verwerven; beklemtoont dat beheersing van deze vaardigheden door alle leerlingen noodzakelijk is teneinde hen gelijke toegang te bieden tot verdere studie en beroepsopleiding;
15. roept de betrokken overheden op programma's te ontwikkelen om de toegang tot opleidingen te vergemakkelijken en de kwaliteit daarvan te verbeteren door de instelling van lokale opleidingscentra in scholen en andere locaties, waar de gebruikers van dergelijke faciliteiten advies kunnen krijgen, waar opleidingsprogramma's worden aangeboden op basis van de wensen van de betrokkenen en nauwere banden kunnen worden gelegd tussen het onderwijsstelsel en de plaatselijke arbeidsmarkten;

16. is van mening dat het probleem van de afstemming van het leren op de problemen die zich in de samenleving blijken voor te doen erkend moet worden en dat het niet alleen gaat om het verschaffen van meer leergangen, maar dat mensen geholpen moeten worden om te leren gaan met hun sociaal-economische problemen, zoals werkgelegenheidskwesties, en is van mening dat in dit verband onderwijs- en opleidingsspecialisten een rol moeten spelen als leerbemiddelaars en niet zozeer als formele onderwijskrachten;
17. dringt er bij de bevoegde overheden en bij de Commissie op aan, conform de in Lissabon en Stockholm aangegeven verbintenissen gemeenschappelijke richtsnoeren uit te werken voor leerplannen en homologatiesystemen die kunnen worden gebruikt om de wederzijdse erkenning van getuigschriften, diploma's en titels te vergemakkelijken en om de gezamenlijke inspanningen van de lidstaten op het gebied van opleiding en professionele ontplooiing te kunnen vergelijken;
18. spreekt er zijn waardering over uit dat de lidstaten in conclusie 44 van de Europese Raad van Barcelona nogmaals hebben bevestigd zich verplicht te achten ervoor te zorgen dat alle schoolverlaters naast hun moderta(a)l(en) twee andere Europese talen kunnen gebruiken;
19. verzoekt de Europese Commissie een Europees netwerk van centra voor permanente educatie in de lidstaten op te richten om, enerzijds, de uitwisseling van informatie en ervaringen te bevorderen en te vergemakkelijken en, anderzijds, goede praktijken en ervaringen te verzamelen en door te geven;
20. verzoekt de Commissie in samenwerking met de lidstaten aanvullende mechanismen te ontwikkelen voor de overdracht van studiepunten (o.a. in de sector beroepsonderwijs en – opleiding) en de combinatie van diploma's;
21. neemt kennis van de overtuiging van de Commissie dat de programma's SOCRATES, LEONARDO DA VINCI en JEUGD, en gecombineerde maatregelen in het kader van deze programma's, een belangrijke rol spelen bij de bevordering van permanente educatie; wijst er echter op dat deze programma's eigen, beperkter doelen hebben en dat de verwezenlijking daarvan niet in gevaar mag worden gebracht;
22. verzoekt de Commissie, de lidstaten en de sociale partners zich veel krachtiger in te zetten voor de erkenning van vaardigheden die zijn verworven via een niet-formele of informele opleiding, beroepservaring dan wel beroepsopleiding die via een baan bij een bedrijf of in andere sectoren zijn verkregen of opgedaan;
23. verzoekt de lidstaten de noodzakelijke maatregelen te nemen om bepaling, beoordeling en erkenning van niet-formele en informele kennis te bevorderen, te zorgen voor meer uitwisseling op Europees niveau van gegevens en ervaringen over optimale werkmethoden en de Commissie bij te staan bij het opstellen van een overzicht van nationale gebruiken op dit gebied en van een kader voor de uitwisseling van gegevens;
24. is van mening dat permanente educatie gebaseerd moet zijn op samenwerking tussen overheidsinstanties, werkgevers, sociale partners en burgers met name op het gebied van niet-formeel en informeel leren; dringt aan op overeenkomsten waarin de verantwoordelijkheid van ieder van deze partijen uiteen worden gezet; wijst erop dat deze overeenkomsten verenigbaar moeten zijn met kwaliteitscontrole; is van mening dat deling

van verantwoordelijkheden niet alleen de kans op werk, maar eveneens persoonlijke ontplooiing en actief burgerschap bevordert;

25. verzoekt de lidstaten alle belemmeringen voor deelname aan permanente educatie te elimineren, in het bijzonder die in verband met leeftijd;
26. verzoekt de lidstaten tot overeenstemming te komen over een specifiek doel – zoals door de Europese Raad van Barcelona is vastgesteld voor onderzoek en ontwikkeling – voor de jaarlijkse uitgaven ten behoeve van permanente educatie, en om te zorgen voor fiscale en andere prikkels om werkgevers en burgers ertoe aan te zetten te investeren in permanente educatie;
27. is van mening dat er een direct verband bestaat tussen de kwaliteit van het werk en levenslang leren, en roept de Commissie derhalve op strategieën te ontwikkelen om ervoor te zorgen dat levenslang leren, kwaliteit en organisatie van het werk elkaar wederzijds kunnen ondersteunen;
28. verzoekt de lidstaten met name programma's te ontwikkelen voor permanente educatie van leerkrachten en opleiders op alle onderwijsniveaus;
29. roept de lidstaten op, Nationale Overeenkomsten voor Levenslang Leren op te stellen die door de voornaamste betrokken partijen moeten worden onderschreven en moeten worden voorzien van algemene investeringsdoelstellingen en duidelijke afspraken omtrent de relatieve verdeling van kosten tussen overheidsinstanties, bedrijven en individuele lerenden;
30. betreurt het dat de meeste lidstaten weinig of geen middelen ter beschikking stellen ten behoeve van herscholing voor een nieuw beroep, hoewel zoiets bijzonder belangrijk is in tijden van economische crisis en industriële herstructurering; dringt er voorts bij de lidstaten op aan, er in samenwerking met de sociale partners voor te zorgen dat alle werknemers recht op betaald verlof krijgen om deel te kunnen nemen aan bijscholingsactiviteiten;
31. verzoekt de Commissie erop toe te zien dat elke lidstaat de nodige wettelijke maatregelen treft opdat alle werknemers en werkzoekenden toegang tot permanente educatie hebben, en dat deze toegang laagdrempelig is;
32. merkt op dat in de bijdrage van de Europese sociale partners voor de top van Barcelona vooral de nadruk wordt gelegd op individuele bekwaamheden en vaardigheden en wijst erop dat bedrijven zich moeten ontwikkelen tot lerende organisaties waar vaardigheden en know-how gezamenlijk moeten worden gedeeld ten voordele van zowel bedrijf als werknemers;
33. verzoekt de instellingen voor hoger onderwijs in samenwerking met de wetenschappelijke wereld en beroepsverenigingen flexibele programma's voor bij- en nascholing te ontwikkelen, die, middels gebruikmaking van de mogelijkheden van de nieuwe technologieën (onderwijs op afstand, multimedia, internet, enz.), de deelnemers in staat stellen levenslang leren te combineren met werk, vrije tijd en gezinstaken;

34. is van mening dat "persoonlijke leerrekeningen" en soortgelijke instrumenten, in het kader waarvan uitgaven door de overheid worden gecombineerd met persoonlijke inzet, een belangrijke manier zijn om permanente educatie te bevorderen; wijst op de rol die deze kunnen spelen bij de bevordering van gelijke kansen op onderwijsgebied; is echter van mening dat cursussen, indien de inschrijving wordt gesteund via permanente-educatie-rekeningen, moeten worden gecontroleerd op kwaliteit en erkenningsprocedures; verzoekt de Commissie ter zake optimale methoden te verzamelen en te verspreiden;
35. roept de lidstaten op de uitwisseling van informatie en ervaringen door middel van "beste praktijkvoorbeelden" en projecten op het gebied van levenslang leren op Europees niveau te intensiveren;
36. benadrukt de noodzaak van betere coördinatie van nationale beleidsvormen voor onderwijs, opleiding, onderzoek en innovatie op Europees niveau;
37. spreekt zijn waardering uit voor het i2i-initiatief van de Europese Investeringsbank waardoor zij haar mandaat uitbreidt met het verstrekken van leningen ter ondersteuning van onderwijs; verzoekt de Commissie en de lidstaten EIB-leningen ten behoeve van permanente educatie te vergemakkelijken;
38. verzoekt de Commissie en de Raad ervoor te zorgen dat in de programma's inzake levenslang leren ten volle rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van vrouwen door in het bijzonder aandacht te besteden aan onderwerpen zoals advisering en beroepskeuze, economische stimulansen (beurzen, toelagen, enz.), onderzoeksactiviteiten in verband met de beroepsontwikkeling van vrouwen, de deelname van vrouwen aan besluitvormingsprocedures, de evenwichtige vertegenwoordiging van de geslachten op het vlak van de natuurwetenschappen en technologie en bestrijding van de tweedeling op de arbeidsmarkt op grond van geslacht;
39. vindt dat in het kader van de bestrijding van sociale uitsluiting voorrang moet worden toegekend aan kwetsbare bevolkingsgroepen die moeilijk toegang tot beroepsopleiding hebben, zoals alleenstaande ouders, vrouwelijke immigranten, vrouwen in landbouwgebieden of arme vrouwen en dat in het bijzonder aandacht moet worden besteed aan het vermeerderen van het aantal vrouwen in sectoren waar zij ondervertegenwoordigd zijn;
40. verzoekt de lidstaten hun inspanningen te bundelen, teneinde ervoor te zorgen dat gendermainstreaming onderdeel wordt van het algemene beleid ter bevordering van levenslang leren;
41. dringt er bij de instellingen van de Europese Unie op aan de filosofie van permanente educatie op te nemen in hun aanwervings-, personeelsopleidings-, bevorderings- en financieel beleid;
42. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Commissie en de Raad, de lidstaten, de regeringen van EER, EVA en kandidaat-lidstaten, het Comité van de Regio's en het Economisch en Sociaal Comité.

TOELICHTING

ACHTERGROND

1. Globalisering van de economie, het toenemende belang van informatie- en communicatietechnologieën, Europa's snel vergrijzende bevolking – stuk voor stuk redenen waarom tijdens de Europese Raden van Stockholm en Lissabon hoge prioriteit is gegeven aan permanente educatie. Tijdens de Europese Raad van Feira werd geconcludeerd dat permanente educatie een wezenlijk beleid is voor de ontwikkeling van burgerschap, sociale cohesie en werkgelegenheid: tevens werden lidstaten, Raad en Commissie verzocht binnen hun bevoegdheden samenhangende strategieën en praktische maatregelen te bepalen ter bevordering van permanente educatie voor iedereen . . .

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

2. In de mededeling wordt het raadplegingsproces in overweging genomen dat op gang is gebracht naar aanleiding van het Memorandum over onderwijs en scholing tijdens het gehele leven van oktober 2000, alsook de ervaring die is opgedaan met Gemeenschapsprogramma's zoals SOCRATES en 1996, het Europees Jaar voor onderwijs en scholing tijdens het gehele leven.
3. Permanente educatie wordt als volgt gedefinieerd: "alle leeractiviteiten die gedurende het hele leven ontplooid worden om kennis, vaardigheden en competenties vanuit een persoonlijk, burgerlijk, sociaal en/of werkgelegenheidsperspectief te verbeteren." De Commissie omschrijft zes bouwstenen voor de ontwikkeling van strategieën voor permanente educatie:
 - het werken in partnerships tussen alle relevante actoren,
 - inzicht in de behoeften van de lerende en van organisaties, gemeenschappen, de maatschappij in het algemeen en de arbeidsmarkt,
 - adequate middelen en een doeltreffende en transparante verdeling daarvan.
 - ontwikkeling van een aanbod dat iedereen de mogelijkheid biedt om op wat voor tijdstip en op voor wat voor plaats dan ook te leren (gemakkelijkere toegang): de formele sector moet de waarde van het niet-formeel en informeel leren gaan erkennen en waarderen.
 - ontwikkeling van een leercultuur door méér leermogelijkheden, hogere participatiecijfers en de stimulering van de vraag op het gebied van het leren.
 - streven naar hoge kwaliteit door middel van mechanismen voor kwaliteitsborging, evaluaties en monitoring.
4. Naar aanleiding hiervan heeft de Commissie zes '**prioriteiten voor de te verrichten werkzaamheden**' voorgesteld
 - een alomvattende nieuwe Europese aanpak tot waardering van leren: voorstellen zijn voornamelijk geconcentreerd op onderlinge erkenning van officiële diploma's en certificaten en de identificatie, assessment en erkenning van niet-formeel en informeel leren.
 - studie- en beroepskeuzevoorlichting, -begeleiding en- advisering zal de toegang tot het

leren vergemakkelijken.

- Investing van tijd en geld in onderwijs en scholing: in de conclusies van Lissabon en in de Europese Werkgelegenheidsstrategie worden de lidstaten verzocht om opvoering van het algemeen peil van de investeringen in onderwijs en opleiding. De kredieten moeten beter gericht zijn en er moeten middelen worden gevonden om particuliere investeringen op te voeren.
- het opzetten van plaatselijke studiecetra, leergemeenschappen, leersteden en leerregio's en de totstandbrenging van lerende organisaties in de wereld van het werk zou onderwijs en lerenden dichter bij elkaar kunnen brengen
- de basis van permanente educatie moet voor alle burgers tijdens iedere fase van hun leven en niet uitsluitend in het kader van de leerplicht toegankelijk zijn: dit blijkt uit de voorstellen voor het verwerven van basisvaardigheden.
- nieuwe onderwijskundige concepten haken in op de accentverschuiving van kennisverwerving in de richting van competentie-ontwikkeling en op de nieuwe rol voor leerkrachten en opleiders die deze verschuiving met zich meebrengt.

5. Enkele concrete programmapunten:

- uiterlijk eind 2002 voert de Commissie een "portefeuille"-stelsel in dat de burgers in staat stelt hun officiële en andere diploma's overal in Europa te presenteren: hiertoe behoort de Europese CV;
- uiterlijk eind 2002 installeert de Commissie een Internetportaal over leermogelijkheden om leermogelijkheden en lerenden samen te brengen en het leren zichtbaarder te maken;
- de Commissie verzoekt de Europese Investeringsbank permanente educatie in het kader van het initiatief Innovatie 2000 te steunen. Via het Europees Investeringsfonds zou een bijdrage kunnen worden geleverd tot het vinden van risicokapitaal dat bestemd is voor de ontwikkeling van menselijk potentieel, bij voorbeeld door steun te verlenen aan de toegang tot leren van het midden- en kleinbedrijf;
- het inzetten van het Europees Sociaal Fonds, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het EQUAL-initiatief ter ondersteuning van permanente educatie;
- de Commissie kent aan bedrijven een Europees etiket toe om de beste benadering van permanente educatie te belonen en bekend te maken.

6. De volgende stappen: De Europese instellingen, de lidstaten, de EER en kandidaat-lidstaten, de sociale partners, NGO's en internationale organisaties (bij voorbeeld de Raad van Europa, OESO, UNESCO) hebben alle een taak. Bestaande processen, programma's en instrumenten zullen de uitwisseling van beproefde methoden en ervaringen, en op die manier de vaststelling van gemeenschappelijke problemen, denkbeelden en prioriteiten bevorderen. Met name:

- zal de Commissie een gegevensbestand opzetten inzake beproefde methoden, informatie en ervaringen inzake permanente educatie op ieder niveau.
- zal via de follow-up van het Verslag over de concrete doelen van de onderwijs- en opleidingsstelsels en de Europese Werkgelegenheidsstrategie worden samengewerkt.
- zullen Socrates, Leonardo da Vinci en Jeugd worden uitgebreid.
- zal de mogelijkheid worden bezien het Europees Sociaal Fonds (ESF) en het

communautair initiatief EQUAL van het ESF in te zetten ter ondersteuning van permanente educatie.

- zullen prestatie-indicatoren de vooruitgang meten, hetgeen in het oog wordt gehouden via bestaande organen van deskundigen en een groep hoge vertegenwoordigers van ministeries die de hoofdverantwoordelijkheid hebben voor permanente educatie.

OPMERKINGEN VAN UW RAPPORTEUR

7. **Beginselen:** In zijn verslag over het memorandum over onderwijs en scholing tijdens het gehele leven heeft het Parlement erop aangedrongen de concrete beleidsmaatregelen te baseren op vijf beginselen: democratisering en het gelijkheidsbeginsel; ontplooiing van de persoonlijkheid van het individu; het recht op permanente educatie; persoonlijke verantwoordelijkheid; en een holistische benadering van leren. Het Parlement dient zijn waardering uit te spreken voor het feit dat deze beginselen doorklinken in de Mededeling van de Commissie.
8. **Bepaling van basisvaardigheden:** Tijdens de Raad van Lissabon werden kennis van informatie- en communicatietechnologieën, talen (andere dan de moedertaal), exacte wetenschappen en ondernemerschap, alsook sociale vaardigheden gerekend tot de "basisvaardigheden" die de burgers in een kennismaatschappij nodig hebben. Werkelijke consensus over de definitie van basisvaardigheden bestaat er echter nog niet. De Commissie en de lidstaten moeten een Europees kader van basisvaardigheden vaststellen. Hierbij moet bijzondere aandacht worden geschonken aan de vraag hoe "leren leren" zich verhoudt tot andere basisvaardigheden; aangeven hoe doelen voor het bereiken van vaardigheden in leerplannen kunnen worden opgenomen; en erop wijzen dat het recht op basisvaardigheden een grondrecht van ieder mens is.
9. **Waardering voor alle vormen van leren:** Bevordering van permanente educatie houdt in dat leren holistisch wordt benaderd, waardoor alle vormen van leren worden erkend en gewaardeerd.
 - **Formeel leren:** Onderlinge erkenning (en derhalve grotere doorzichtigheid en vergelijkbaarheid) van formele diploma's is het sleutelement. Daar deze gedachtewisseling reeds jaren aan de gang is, is de Mededeling teleurstellend onduidelijk. Enerzijds wordt er aangedrongen op de ontwikkeling van vrijwillige kwaliteitsnormen om een steviger basis te leggen voor onderling vertrouwen en erkenning van diploma's en competenties: dit klinkt als een geleidelijk proces ad-hoc. Anderzijds wordt in het vooruitzicht gesteld dat uiterlijk eind 2002 een portefeuille-stelsel ontwikkeld is dat burgers in iedere fase van onderwijs en opleiding in staat stelt hun diploma's en competenties te combineren en te presenteren; voorts wordt uiterlijk voor eind 2003 een modulair stelsel voor de combinatie van diploma's toegezegd, waardoor de burgers onderwijs en opleiding vanuit verschillende instellingen en landen kunnen combineren. Welke betrekking bestaat er tussen deze twee verschillende benaderingen?
 - **Niet-formeel leren.** De Commissie stelt voor eind 2002 een stelselmatige uitwisseling van ervaringen en beproefde methoden in het vooruitzicht en voor eind 2003 een inventaris van methodologieën, stelsels en normen. De lidstaten zullen worden

aangemoedigd te zorgen voor het wettelijk kader voor de tenuitvoerlegging van de definitie, beoordeling en erkenning van niet-formeel en informeel leren. Waardering van niet-formeel leren vergt een fundamentele verandering van attitude.

10. **Wie betaalt?** In de Mededeling wordt gesteld dat de algemene omvang van investeringen door overheid en particulieren moet worden opgevoerd. Deze stijging moet gebaseerd zijn op de gedeelde verantwoordelijkheid van regering, overheidsinstanties, werkgevers, sociale partners en individuele burgers. Dit is te vaag.

- **Lidstaten?** In de Mededeling wordt gezegd dat lidstaten nationale doelen moeten bepalen om het algemene peil van investeringen in het menselijk potentieel op te voeren. Tijdens de Europese Raad van Barcelona werd het streefdoel voor uitgaven ten behoeve van onderzoek gesteld op 3% van het BNP. De lidstaten moet een doel stellen voor de uitgaven ten behoeve van permanente educatie. Het zou helpen als de indicator optimaal gebruik van middelen werd gespecificeerd en als duidelijker onderscheid werd gemaakt tussen formeel en niet-formeel leren.
- **Werkgevers?** Werkgevers en vakbonden worden aangemoedigd te zoeken naar manieren om de inrichting van de werkzaamheden te moderniseren om de investering in permanente educatie op te voeren en om meer tijd beschikbaar te stellen voor leren. Hoewel grote ondernemingen kennelijk vol overtuiging de weg van de permanente educatie willen inslaan, zijn kleine en middelgrote ondernemingen veel minder geestdriftig: zij beweren dat zij het zich niet kunnen permitteren personeel vrij te maken als zij slechts een gering aantal werknemers in dienst hebben. Zonder wettelijk vastgelegde rechten op betaald verlof (bij voorbeeld 35 uur per jaar ten behoeve van naar behoren erkende opleiding) is het mogelijk dat werknemers niet de tijd hebben om te profiteren van de nieuwe regelingen ter bevordering van permanente educatie. De Commissie moet eveneens nader ingaan op de rol van niet-gouvernementele organisaties bij de bevordering van permanente educatie.
- **Individuele burgers?** Het recht op permanente educatie is geen blanco check. Vernieuwende programma's ter bevordering van permanente educatie waarvoor het individu betaalt of waarvan de kosten worden gedeeld, moeten worden gesteund door middel van, bij voorbeeld, individuele leerrekeningen.
- **Gecombineerde benadering?** Dit is de weg van de vooruitgang. Er moeten echter heldere overeenkomsten zijn waarin is vastgelegd hoe de kosten worden verdeeld over staat, werkgevers en individuen. Strikte kwaliteitsnormen zijn noodzakelijk: In het kader hiervan moet in overweging worden genomen of een cursus niet alleen de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt bevordert, maar eveneens de zelfontplooiing en het actieve burgerschap.

11. **Permanente educatie en Gemeenschapsbegroting:** De steun die uit hoofde van de Gemeenschapsbegroting wordt verleend aan permanente educatie is nog steeds moeilijk te kwantificeren. In beginsel zou Titel B3-1 van de Commissie (Onderwijs, beroepsopleiding en jeugdbeleid) volledig kunnen worden opgenomen: in de begroting 2002 betreft het een bedrag van ca. € 523 mio. aan vastleggingskredieten (ongeveer 0,5% van de Commissiebegroting). Hieraan voegt de Commissie in de periode 2000-2006 naar schatting nog eens € 2 mia. per jaar toe uit het Europees Sociaal Fonds. De bijdrage uit het kaderprogramma voor onderzoek is niet duidelijk, en hetzelfde geldt voor de bijdragen van de Europese Investeringsbank, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling of het EQUAL-initiatief. Zijn 'nieuwe',

werkelijk aanvullende, Gemeenschapsuitgaven ten behoeve van permanente educatie gepland?

12. **Doelen, indicatoren en resultaten:** Permanente educatie omvat alle vormen van onderwijs en opleiding (formeel, niet-formeel en informeel) op alle leeftijden. Het gevaar bestaat derhalve dat maatregelen die als stimulerend gepresenteerd worden, slechts betekenen dat bestaande programma's en uitgaven van een nieuw etiket worden voorzien. De enige manier om dit te voorkomen bestaat uit de vastlegging van specifieke doelen voor permanente educatie; heldere en meetbare prestatieindicatoren; en regelmatige verslagen over hetgeen bereikt is. Sommige doelgroepen (mensen die voortijdig de school hebben verlaten, ongeschoolden, mensen ouder dan 55) zijn reeds bepaald. Hulp bij de vaststelling van duidelijke doelen en prestatieindicatoren is een van de belangrijkste bijdragen die de Commissie kan leveren tot de bevordering van een Europese ruimte van permanente educatie.

13. **Geen woorden maar daden:** Tot slot: tal van de in de Mededeling gesignaleerde tekortkomingen in het huidige onderwijs- en opleidingsstelsel doen zich ook bij de Europese instellingen zelf voor. Aanwervingsprocedures zijn vrijwel uitsluitend gebaseerd op officiële diploma's en schriftelijke examens; kennis en vaardigheden die in een vorige werkkring, laat staan op niet formele of informele wijze, zijn verworven, worden tot op geringe hoogte of in het geheel niet erkend; en de personeelsopleiding wordt door onafhankelijke waarnemers in het algemeen als volkomen ontoereikend beschouwd. De Commissie (en andere Europese instellingen) zouden kunnen benadrukken hoe ernstig zij permanente educatie nemen door hun woorden in de praktijk te brengen.

28 mei 2002

ADVIES VAN DE COMMISSIE WERKGELEGENHEID EN SOCIALE ZAKEN

aan de Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport

inzake de mededeling van de Commissie - Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren

(COM(2001) 678) - C5-0165/2002 - 2002/2073(COS)

Rapporteur voor advies(*): Herman Schmid

(*) Hughesprocedure

PROCEDUREVERLOOP

De Commissie werkgelegenheid en sociale zaken benoemde op haar vergadering van 12 december 2001 Herman Schmid tot rapporteur voor advies.

De commissie behandelde het ontwerpadvies op haar vergaderingen van 19 februari 2002, 16 april 2002 en 28 mei 2002.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met algemene stemmen haar goedkeuring aan de hierna volgende conclusies.

Bij de stemming waren aanwezig: Theodorus J.J. Bouwman (voorzitter), Marie-Hélène Gillig, Winfried Menrad en Marie-Thérèse Hermange (ondervoorzitters), Herman Schmid (rapporteur voor advies), Sylviane H. Ainaridi, Jan Andersson, Elspeth Attwooll, María Antonia Avilés Perea (verving Carlo Fatuzzo), Regina Bastos, André Brie (verving Arlette Laguiller), Ieke van den Burg, Philip Bushill-Matthews, Alejandro Cercas, Luigi Cocilovo, Proinsias De Rossa, Jillian Evans, Ilda Figueiredo, Fiorella Ghilardotti (verving Enrico Boselli), Anne-Karin Glase, Koldo Gorostiaga Atxalandabaso, Richard Howitt (verving Elisa Maria Damião), Stephen Hughes, Dieter-Lebrecht Koch (verving Enrico Ferri), Ioannis Koukiadis (verving Harald Ettl), Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Jean Lambert, Elizabeth Lynne, Mario Mantovani, Juan Andrés Naranjo Escobar (verving Raffaele Lombardo), Ria G.H.C. Oomen-Ruijten (verving Thomas Mann), Manuel Pérez Álvarez, Bartho Pronk, Miet Smet, Helle Thorning-Schmidt, Claude Turmes (verving Hélène Flautre), Anne E.M. Van Lancker, Barbara Weiler en Sabine Zissener (verving James L.C. Provan).

BEKNOPTE MOTIVERING

Deze mededeling ligt in het verlengde van de op de Europese Raden van Lissabon en Feira ontwikkelde strategie en bouwt voort op het brede overleg dat vorig jaar op gang is gekomen naar aanleiding van het memorandum van de Commissie over levenslang leren¹. Zij concentreert zich met name op zes prioritaire activiteitsterreinen, die zich ook tot de communautaire sfeer uitstrekken, namelijk de waardering van het leren, de bevordering van studie- en beroepskeuzevoorlichting, -begeleiding en -ondersteuning, het stimuleren van meer investeringen, het nader tot elkaar brengen van lerenden en leermogelijkheden, het aanleren van basisvaardigheden en het bijbrengen van nieuwe onderwijskundige concepten. Het is de bedoeling dat een en ander concreet gestalte krijgt via bestaande processen en instrumenten, o.a. met behulp van de Europese werkgelegenheidsstrategie.

Standpunt van de rapporteur voor advies

De inhoudelijke waarde van het begrip "levenslang leren" ligt besloten in de brede betekenisfeer die erdoor wordt bestreken en in het feit dat het concept zelf ook aangeeft dat leren nadrukkelijk moet worden gezien als een cumulatief, continu proces. Een en ander weerspiegelt de realiteiten van de nieuwe informatiemaatschappij en de algemene noodzaak de bestaande onderwijs- en opleidingssystemen op te waarderen en verder uit te breiden. Om de noodzakelijke prioriteiten, doelstellingen en budgetten te kunnen bepalen, moeten de respectieve beleidsstrategieën die nodig zijn om van levenslang leren een realiteit te maken, echter nader worden omschreven. Dit resulteert paradoxaalwijs in de noodzaak het concept "levenslang leren" eerst te demonteren om het vervolgens weer in elkaar te kunnen zetten!

Iedereen is voorstander van levenslang leren als zodanig, vooral sedert het concept op de top van Lissabon werd verheven tot een wezenlijk onderdeel van het gezamenlijk ideaal van een concurrentiegericht en solidair Europa. Niettemin bleven de uitgaven voor onderwijs en opleiding in de EU over de periode 1995-2000 beperkt tot slechts ca. 5% van het BBP² en op tal van nationale begrotingen worden over 2002 voor dit beleidsonderdeel zelfs nog lagere bedragen uitgetrokken dan voorheen. De lidstaten zien zich immers gedwongen binnen steeds krappere begrotingsmarges hun prioriteiten te verleggen, maar geven daarmee tevens blijk van een ambigue houding ten aanzien van de financiering van leerbehoeften, in die zin dat de regeringen de kosten van met name beroepsonderwijs en -opleiding ten dele willen afschuiven op particulieren en werkgevers, terwijl dezen op hun beurt juist meer van hun respectieve overheden verwachten.

Dit probleem kan het beste worden aangepakt via de sluiting van Nationale Overeenkomsten voor Levenslang Leren, waarin de taken en verantwoordelijkheden van de voornaamste belanghebbenden worden vastgelegd, alsook de voor alle partijen geldende nationale doelstellingen. Dergelijke overeenkomsten dienen op reële uitgangspunten te berusten, in die zin dat alleen de overheid in staat is de kosten van het initieel algemeen vormend onderwijs te dragen, terwijl de verantwoordelijkheid van de overheid zich ook dient uit te strekken tot

¹ SEC(2000) 1832 van 30.10.2000.

² Zie SEC (2002) 29 van 24.1.2002, blz. 2 - Werkdocument ter ondersteuning van het verslag van de Commissie aan de voorjaarsbijeenkomst van de Europese Raad in Barcelona.

universiteiten, technische hogescholen enz., aangezien arbeidskrachten in de toekomst in toenemende mate ook over postsecundaire kwalificaties zullen moeten beschikken.

In veel lidstaten is het zo geregeld dat het onderwijs gratis is, maar dat de studenten in hun eigen kosten van levensonderhoud moeten voorzien, hetgeen voor de betrokkenen een zware belasting betekent, zeker in de gevallen waarin de studenten ook nog schoolgeldplichtig zijn. Opleidingen die bedoeld zijn om de betrokkenen voor te bereiden op specifieke arbeidstaken of productieprocessen of die deel uitmaken van arbeidsorganisatiestelsels moeten door de werkgever worden gefinancierd. Aangezien dergelijke voorzieningen van vitaal belang zijn voor de inzetbaarheid van werknemers in de toekomst, dienen zij via overleg, afspraken en samenwerking op bedrijfsniveau te worden geregeld door de sociale partners.

In sommige lidstaten valt een tendens waar te nemen om investeringen in individuele werknemers te koppelen aan loopbaanplanning en aan de marktwaarde van specifieke kwalificaties en vaardigheden. Investeren in opleiding is voor de meeste mensen echter een riskante en bijzonder kostbare aangelegenheid die veel persoonlijke inzet vergt, hetgeen ook de reden is waarom banken een overheids- of werkgeversgarantie verlangen voor studieleningen aan studenten uit minder welgestelde milieus.

Een ander financieringsmodel bestaat in de introductie van individuele leerrekeningen, maar dergelijke systemen kunnen alleen goed functioneren wanneer de werkgevers bereid zijn daarin een substantiële bijdrage te leveren. Bovendien bergen dergelijke investeringen voor werkgevers het risico in zich dat aldus bijgeschoolde werknemers elders een betere baan kunnen krijgen.

Individuele bekwaamheden en kwalificaties zijn van groot belang, zoals ook nadrukkelijk bleek uit de door de sociale partners op EU-niveau geleverde bijdrage voor de Europese Raad van Barcelona, maar dat neemt niet weg dat onderwijs in wezen een sociaal proces blijft. Lerende organisaties creëren en accumuleren gezamenlijke vaardigheden en capaciteiten, die van grote invloed zijn op de productiviteit en het concurrentievermogen. In die zin kan arbeidsorganisatie een even grote uitwerking hebben op het expertiseniveau van een onderneming als de aanwerving van individuele werknemers met specifieke bekwaamheden.

In plaats van ze op te heffen, hebben onderwijssystemen doorgaans de neiging bestaande verschillen juist nog scherper te doen uitkomen. De drang om te blijven leren is meestal sterker ontwikkeld bij degenen die een degelijke basisopleiding achter de rug hebben, een reden te meer om ervoor te zorgen dat beleidsmaatregelen en voorzieningen met het oog op levenslang leren zich erop moeten richten deze tendens te keren. Dit kan zelfs als onze meest urgente beleidsprioriteit worden gekwalificeerd. Zonder krachtige ondersteuning, waarbij meer komt kijken dan alleen maar eenmalige cursussen of opleidingsprogramma's, zullen mensen die niet beschikken over een solide opleidingsbasis zich geconfronteerd blijven zien met onaanvaardbaar hoge risico's voor werkloosheid op langere termijn. Tot dergelijke groepen kunnen worden gerekend: vroegtijdige schoolverlaters, werknemers die slechts over elementaire kwalificaties beschikken, vrouwen - en mannen - met een geringe initiële opleiding die op de arbeidsmarkt niet of nauwelijks aan de bak komen, gehandicapten die met speciale leerproblemen af te rekenen hebben, immigranten wier kwalificaties en vaardigheden niet worden erkend, werknemers met beroepskwalificaties waar geen vraag meer naar is, en ouderen die zich niet kunnen veroorloven met pensioen te gaan.

CONCLUSIES

De Commissie werkgelegenheid en sociale zaken verzoekt de ten principale bevoegde Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport onderstaande suggesties in de goed te keuren ontwerp-resolutie op te nemen:

Conclusie 1

wijst op de contradictie die besloten ligt in het feit dat alle lidstaten in theorie weliswaar voorstander zijn van levenslang leren, maar dat het gemiddelde niveau van de overheidsuitgaven voor onderwijs en opleiding in de EU in de praktijk stagneert; roept de lidstaten derhalve op meer in menselijk potentieel te investeren;

Conclusie 2

roept de lidstaten op, Nationale Overeenkomsten voor Levenslang Leren op te stellen die door de voornaamste betrokken partijen moeten worden onderschreven en moeten worden voorzien van algemene investeringsdoelstellingen en duidelijke afspraken omtrent de relatieve verdeling van kosten tussen overheidsinstanties, bedrijven en individuele lerenden;

Conclusie 3

is voorts van mening dat dergelijke overeenkomsten geen afbreuk mogen doen aan het feit dat de hoofdverantwoordelijkheid voor het algemeen onderwijs vanaf de peuterklas tot en met het niet-gegradueerd universitair niveau dient te berusten bij de overheid en dat deze middelen moet verstrekken voor buitenschools onderwijs, in het bijzonder volwassenenvorming; dat bedrijven de verantwoordelijkheid dienen te dragen voor het investeren in vaardigheden die hun eigen productiviteit ten goede komen, dat alleen specifieke opleidingen voor gespecialiseerde beroeps carrières - althans ten dele - door de betrokkenen zelf dienen te worden gefinancierd, en dat dezen er zelf voor verantwoordelijk zijn zich ten volle voor levenslang leren in te zetten;

Conclusie 4

steunt het voorstel dat iedereen recht moet hebben op basisvaardigheden, met inbegrip van vroege schoolverlaters die deze vaardigheden later in hun leven door middel van compenserende opleidingen kunnen opdoen; is van mening dat deze personen zo de kans krijgen de kwalificaties en vaardigheden op te doen die nodig zijn om een actieve rol in de maatschappij te spelen en werkelijke toegang tot de arbeidsmarkt te verkrijgen;

Conclusie 5

roept de betrokken overheden op programma's te ontwikkelen om de toegang tot opleidingen te vergemakkelijken en de kwaliteit daarvan te verbeteren door de instelling van lokale opleidingscentra in scholen en andere locaties, waar de gebruikers van dergelijke faciliteiten advies kunnen krijgen, waar opleidingsprogramma's worden aangeboden op basis van de wensen van de betrokkenen en nauwere banden kunnen worden gelegd tussen het onderwijsstelsel en de plaatselijke arbeidsmarkten;

Conclusie 6

dringt er bij de bevoegde overheden en bij de Commissie op aan, conform de in Lissabon en Stockholm aangegeven verbintenissen gemeenschappelijke richtsnoeren uit te werken voor leerplannen en homologatiesystemen die kunnen worden gebruikt om de wederzijdse erkenning van getuigschriften, diploma's en titels te vergemakkelijken en om de gezamenlijke inspanningen van de lidstaten op het gebied van opleiding en professionele ontplooiing te kunnen vergelijken;

Conclusie 7

is van mening dat een beleid van levenslang leren zich dient te richten op sociaal achtergestelde en andere kwetsbare groepen, aangezien deze vaak met problemen worden geconfronteerd als gevolg van hun geringe lees-, schrijf- reken- en ICT-vaardigheid en van het feit dat zij vervreemd zijn geraakt van de bestaande onderwijs- en opleidingsstelsels; dringt aan op maatregelen om speciaal op dergelijke groepen gerichte stimulansen en mogelijkheden te creëren; verzoekt tegelijkertijd de instellingen voor voortgezet onderwijs om mee te werken aan de uitbreiding van het bijscholingsaanbod in de lidstaten;

Conclusie 8

erkent het bredere sociale belang van levenslang leren, waarbij het onder meer gaat om verbetering van de levenskwaliteit, gezondheid, verantwoordelijk burgerschap, sociale integratie en bestrijding van discriminatie;

Conclusie 9

is van mening dat er een direct verband bestaat tussen de kwaliteit van het werk en levenslang leren, en roept de Commissie derhalve op strategieën te ontwikkelen om ervoor te zorgen dat levenslang leren, kwaliteit en organisatie van het werk elkaar wederzijds kunnen ondersteunen;

Conclusie 10

wijst erop dat indien een agenda betreffende levenslang leren op de juiste wijze moet worden uitgevoerd, belangrijke wijzigingen moeten plaatsvinden in de onderwijs- en opleidingsorganen en is van mening dat indien de leermogelijkheden en de lerenden dichter bij elkaar gebracht moeten worden, de scholen en in het bijzonder de universiteiten serieus moeten overwegen hun faciliteiten toegankelijker te maken en veel intensievere contacten te onderhouden met plaatselijke gemeenschappen en ondernemingen op het gebied van economische, wetenschappelijke, culturele en werkgelegenheidskwesties;

Conclusie 11

is van mening dat het probleem van de afstemming van het leren op de problemen die zich in de samenleving blijken voor te doen erkend moet worden en dat het niet alleen gaat om het verschaffen van meer leergangen, maar dat mensen geholpen moeten worden om te leren gaan met hun sociaal-economische problemen, zoals werkgelegenheidskwesties, en is van mening

dat in dit verband onderwijs- en opleidingsspecialisten een rol moeten spelen als leerbemiddelaars en niet zozeer als formele onderwijskrachten;

Conclusie 12

onderstreept dat bedrijven als onderdeel van hun sociale verantwoordelijkheid moeten zorgen voor de best mogelijke voorwaarden, zodat werknemers zich continu verder kunnen bekwamen; is van mening dat iedere grootschalige werkgever in overleg tussen werkgevers en werknemers overeen te komen leerplannen en homologatiesystemen moet ontwikkelen en dringt er voorts op aan dat deze plannen en homologatiesystemen gezamenlijk moeten worden beheerd in overeenstemming met de bestaande collectieve arbeidsovereenkomsten en nationale wetgevingen;

Conclusie 13

merkt op dat in de bijdrage van de Europese sociale partners voor de top van Barcelona vooral de nadruk wordt gelegd op individuele bekwaamheden en vaardigheden en wijst erop dat bedrijven zich moeten ontwikkelen tot lerende organisaties waar vaardigheden en know-how gezamenlijk moeten worden gedeeld ten voordele van zowel bedrijf als werknemers;

Conclusie 14

verzoekt de Commissie, de lidstaten en de sociale partners zich veel krachtiger in te zetten voor de erkenning van vaardigheden die zijn verworven via een niet-formele of informele opleiding, beroepservaring dan wel beroepsopleiding die via een baan bij een bedrijf of in andere sectoren zijn verkregen of opgedaan;

Conclusie 15

betreurt het dat de meeste lidstaten weinig of geen middelen ter beschikking stellen ten behoeve van herscholing voor een nieuw beroep, hoewel zoiets bijzonder belangrijk is in tijden van economische crisis en industriële herstructurering; dringt er voorts bij de lidstaten op aan, er in samenwerking met de sociale partners voor te zorgen dat alle werknemers recht op betaald verlof krijgen om deel te kunnen nemen aan bijscholingsactiviteiten;

Conclusie 16

verlangt dat de lidstaten hun onderwijs- en opleidingsstelsels zodanig hervormen dat mensen in opleiding ook de benodigde kwalificaties kunnen verwerven tijdens hun beroepsleven;

Conclusie 17

is van mening dat met name voor oudere werknemers die geen ICT-vaardigheden hebben kunnen verwerven maar over veel ervaring beschikken, alsmede voor vrouwen en mannen die hun werk om gezinsredenen hebben onderbroken en hun beroep weer willen opvatten en die goed zijn opgeleid en over de nodige kwalificaties beschikken, speciale programma's moeten worden opgezet;

Conclusie 18

roept de lidstaten op de uitwisseling van informatie en ervaringen door middel van "beste praktijkvoorbeelden" en projecten op het gebied van levenslang leren op Europees niveau te intensiveren.

17 april 2002

ADVIES VAN DE COMMISSIE INDUSTRIE, EXTERNE HANDEL, ONDERZOEK EN ENERGIE

aan de Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport

inzake de mededeling van de Commissie "Een Europese Ruimte voor levenslang leren realiseren"
(COM(2001) 678 – C5-0165/2002 – 2002/2073(COS))

Rapporteur voor advies: Myrsini Zorba

PROCEDUREVERLOOP

De Commissie industrie, externe handel, onderzoek en energie benoemde op haar vergadering van 23 januari 2002 Myrsini Zorba tot rapporteur voor advies.

De commissie behandelde het ontwerpadvies op haar vergaderingen van 18 maart en 16 april 2002.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met algemene stemmen haar goedkeuring aan de hierna volgende conclusies.

Bij de stemming waren aanwezig: Carlos Westendorp en Cabeza, (voorzitter), Yves Piétrasanta (ondervoorzitter), Myrsini Zorba (rapporteur), Sir Robert Atkins, María del Pilar Ayuso González (verving Jaime Valdivielso de Cué), Luis Berenguer Fuster, Mario Borghezio (verving Marco Cappato), Felipe Camisón Asensio (verving Werner Langen), Massimo Carraro, Gérard Caudron, Giles Bryan Chichester, Elisa Maria Damião (verving Reino Paasilinna), Willy C.E.H. De Clercq, Carlo Fatuzzo (verving Guido Bodrato), Concepció Ferrer, Francesco Fiori (verving Umberto Scapagnini), Colette Flesch, Christos Folias (verving Christian Foldberg Rovsing), Glyn Ford (verving Gary Titley), Per Gahrton (verving Claude Turmes), Neena Gill (verving Harlem Désir), Norbert Glante, Michel Hansenne, Roger Helmer (verving Peter Michael Mombaur), Hans Karlsson, Bashir Khanbhai, Peter Liese (verving Godelieve Quisthoudt-Rowohl), Rolf Linkohr, Caroline Lucas, Eryl Margaret McNally (verving Nuala Ahern, overeenkomstig artikel 153, lid 2 van het Reglement), Erika Mann, Marjo Matikainen-Kallström, Patricia McKenna, Elizabeth Montfort, Angelika Niebler, Paolo Pastorelli, Elly Plooij-van Gorsel, Samuli Pohjamo (verving Nicholas Clegg), John Purvis, Daniela Raschhofer, Imelda Mary Read, Mechtild Rothe, Paul Rübig, Ilka Schröder (verving Roseline Vachetta), Konrad K. Schwaiger, Esko Olavi Seppänen, W.G. van Velzen, Alejo Vidal-Quadras Roca, Dominique Vlasto en Olga Zrihen Zaari.

BEKNOPTE MOTIVERING

In juni 2000 verzocht de Europese Raad in Feira de Commissie om deze mededeling op te stellen als onderdeel van de strategie die de EU-lidstaten en de Commissie moesten opstellen om alle Europeanen toegang te geven tot levenslang leren, d.w.z. alle leeractiviteiten gedurende het hele leven, op school, op het werk of elders, met het oog op het verbeteren van kennis en vaardigheden.

De mededeling bevat een lijst met acties die binnen de ruimte voor levenslang leren moeten worden goedgekeurd : samenwerking tussen de EU en haar lidstaten en tussen nationale ministeries; ook wordt bepaald dat een werkgroep op hoog niveau moet worden ingesteld van vertegenwoordigers van de ministeries verantwoordelijk voor levenslang leren.

De mededeling geeft zes sleutelementen aan voor onderwijs- en opleidingsstrategieën: partnerschap tussen besluitvormers, aanbieders van onderwijs en de sociale partners; aanmoedigen van investeringen, analyse van onderwijsinhouden en hun gerichtheid op NICT; de oprichting van plaatselijke leercentra, het creëren van een "leercultuur", kwaliteitscontroles.

De erkenning van diploma's en vaardigheden; de versterking van de Europese dimensie van informatie, begeleidings- en adviesdiensten; op EU-niveau met bijdragen van de EIB en het EIF in te voeren financiële instrumenten, waarbij ook het EFRO en het ESF betrokken worden; ook het verstrekken van een Europees kwaliteitslabel kan een bijdrage leveren aan het bevorderen van levenslang leren.

Standpunt van de rapporteur

De rapporteur beoordeelt de mededeling positief, maar uit haar bezorgdheid over de situatie op het gebied van onderwijs en opleiding in de EU. Het is inderdaad zo dat **onderwijs en opleiding, die vorm geven aan levenslang leren**, met elkaar verbonden moeten worden, maar **onderwijs en arbeidsmarkt** richten zich niet naar dezelfde beginselen. Bovendien bestaat er geen gemeenschappelijk onderwijsbeleid omdat het onderwijs nog altijd de bevoegdheid is van de lidstaten.

De rapporteur benadrukt deze tegenstrijdigheden en wijst erop dat deze kunnen leiden tot een beperking van de onderwijsdoeleinden en ertoe kunnen leiden dat het onderwijsstelsel slechts een overgang wordt naar de arbeidsmarkt. Zij vestigt de aandacht op het feit **dat opleiding geen vervanging kan zijn voor slecht onderwijs. Opleidingen kunnen mislukken ten gevolge van een zeer laag niveau van het voorafgaande onderwijs.** Naarmate meer basisvaardigheden **een breed spectrum omvatten** - zoals geschiedenis, aardrijkskunde, burgerschapskunde, natuurwetenschappen, literatuur **kunnen we beter slagen in het tot stand brengen van een solide achtergrond waarop de noodzakelijke vaardigheden kunnen worden gebaseerd voor productiviteit en flexibiliteit in het beroepsleven.** Het basisonderwijs is een zeer belangrijke factor in ieders leven en de sleutel **tot het verwezenlijken van maatschappelijke, economische en persoonlijke doelen.** Het risico **dat alleen mensen met een hoge opleiding kunnen profiteren van levenslang leren terwijl mensen met minder vaardigheden aan de zijlijn staan, moet worden vermeden.** Onderwijs via opleiding is een instrument ter bevordering van het economisch potentieel. De

maatschappelijke uitsluiting is in de EU nog altijd te groot - in 2000 had slechts 60% van de EU-burgers tussen 25 en 60 jaar voortgezet onderwijs afgerond. De rapporteur vraagt om een gemeenschappelijke inspanning van de lidstaten en de EU om als prioriteit iedereen kwaliteitsonderwijs te verschaffen, hetgeen een waarborg biedt voor levenslang leren. Ook benadrukt zij **de noodzaak om de kwaliteit te waarborgen van vaardigheden die via informele opleidingen zijn verworven.**

De rapporteur is van mening dat iedere fase van het leren onder levenslang leren moet vallen, d.w.z. zowel het lager als voortgezet onderwijs als universiteit en atypische onderwijs- en opleidingsvormen, maar met precieze naleving van de regels en de rol die intellectuele vorming dient te spelen, die de basis is waarop beroepsvaardigheden worden opgebouwd.

Open coördinatie tussen de EU-lidstaten op het gebied van onderwijs lijkt de rapporteur niet het beste antwoord. Er bestaan tussen de lidstaten nog altijd grote verschillen op het gebied van opleiding en levenslang leren, omdat de helft over strategieën op dit terrein beschikt en de andere niet: zuivere open coördinatie biedt geen enkele waarborg voor economische en sociale cohesie; sociale cohesie zou zelfs onder deze verschillen lijden en de kloof tussen de lidstaten zou zelfs nog groter worden. De rapporteur is van mening dat de lidstaten stappen moeten nemen om te voldoen aan gemeenschappelijke criteria op het gebied van de verschillende stadia van kwaliteitsonderwijs en deze voor iedereen toegankelijk moeten maken. De nationale onderwijsstelsels moeten in deze zin worden gewijzigd, en tegelijkertijd moeten structurele maatregelen worden genomen om deze veranderingen te vergemakkelijken.

De nationale regeringen en de sociale partners dienen samen te werken en overeenkomsten te sluiten over doelen, instrumenten, inhoud en evaluatiemethoden voor levenslang leren om te waarborgen dat de op dit gebied genomen maatregelen inderdaad adequaat zijn om de nagestreefde doelen te verwezenlijken. Uw rapporteur is van mening dat zowel de EU als de nationale regeringen ondernemingen moeten **aanmoedigen om binnen hun structuur kortetermijnovereenkomsten te sluiten.** Deze overeenkomsten dienen betrekking te hebben op de te verwezenlijken doelen, de inhoud van levenslang leren, het te gebruiken instrument en de evaluatiemethoden, en zouden een belangrijke indicator verschaffen van de maatschappelijke rol die ondernemingen kunnen spelen.

Uw rapporteur erkent dat de initiatieven van de Commissie op het gebied van de erkenning van getuigschriften en diploma's van belang zijn, maar dat op dit gebied nog grote stappen moeten worden genomen.

Ten slotte stemt zij in met de prioriteiten die in de mededeling worden aangegeven en is zij blij met het bevorderen van investeringen, doch zij is van mening dat de benadering concreter moet zijn. Derhalve verzoekt zij de Commissie na te gaan hoe particuliere investeringen kunnen worden gestimuleerd, de rol die de EIB en het EIF op het gebied van het bevorderen van levenslang leren kunnen spelen te analyseren en met een concreter voorstel te komen op het gebied van steun aan plaatselijke en regionale opleidingscentra.

CONCLUSIES

De Commissie industrie, externe handel, onderzoek en energie verzoekt de ten principale

bevoegde Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport onderstaande suggesties in de goed te keuren ontwerp-resolutie op te nemen:

1. benadrukt het feit dat opleiding en levenslang leren nauw met elkaar verbonden zijn; verzoekt derhalve de lidstaten stappen te nemen om gemeenschappelijke criteria op het gebied van de stadia van kwaliteitsonderwijs te volgen en deze stadia voor iedereen toegankelijk te maken;
2. is van mening dat de overgang naar de kennismaatschappij impliceert dat de toegang tot onderwijs en beroepsopleiding eenvoudiger wordt;
3. wijst erop dat opleiding geen vervanging kan zijn van gebrekkig onderwijs en spreekt de wens uit dat enerzijds het communautair sociaal beleid en anderzijds het nationaal onderwijsbeleid zo worden gecoördineerd dat zowel de opleiding als het basisonderwijs kunnen worden geoptimaliseerd, waarbij het onderwijs en de beroepsopleiding worden versterkt indien dit kan bijdragen tot het dichten van de kloof tussen de verwachtingen van de markt enerzijds en die van de burgers anderzijds;
4. stelt vast dat er op nationaal niveau verschillen bestaan in de manier waarop de lidstaten in hun onderwijsbeleid omgaan met levenslang leren en benadrukt dat de helft van de EU-lidstaten geen strategie of beleid op dit terrein hebben;
5. benadrukt dat moet worden voorkomen dat alleen de burgers die reeds een goede opleiding hebben, kunnen profiteren van acties op het gebied van levenslang leren en dat derhalve mensen die niet de noodzakelijke vaardigheden om gebruik te maken van het volledig potentieel van levenslang leren de kans lopen aan de zijlijn te blijven staan;
6. meent dat speciaal voor in sociaal en economisch opzicht kansarmen, die momenteel het minste voordeel trekken uit de onderwijs- en opleidingsstelsels de toegang tot de verwerving van basisvaardigheden moet worden verbeterd;
7. verzoekt de lidstaten en hun nationale sociale partners om samen alle aspecten van levenslang leren te definiëren en een onderling overeen te komen onderwijsplan op te stellen betreffende doeleinden, acties en evaluatiemethoden;
8. benadrukt de noodzaak van betere coördinatie van nationale beleidsvormen voor onderwijs, opleiding, onderzoek en innovatie op Europees niveau;
9. verzoekt de Europese Unie en de lidstaten om ondernemingen te stimuleren om interne kortetermijnovereenkomsten te bereiken over de te verwezenlijken doelen, de te gebruiken instrumenten en de methoden ter evaluatie van levenslang leren en is van mening dat dergelijke overeenkomsten een belangrijke indicator zouden zijn voor de sociale rol die iedere onderneming speelt;
10. stemt in met het doel van de Commissie om investeringen te bevorderen, maar betreurt het feit dat de stappen die de Commissie voorstelt niet erg concreet zijn en verzoekt haar derhalve om beter te onderzoeken op welke wijze particuliere investeringen

moeten worden gestimuleerd en met een concreet voorstel te komen ten aanzien van de rol van plaatselijke en regionale onderwijscentra, alsmede over de wijzen waarop deze kunnen worden gesteund;

11. verzoekt de Commissie een financieel steunprogramma voor te stellen voor overheids-, particuliere of gemengde acties voor het organiseren van vrijwillige onderwijscurricula voor burgers van alle leeftijden, zoals "universiteiten voor de derde leeftijd" en "volksuniversiteiten";
12. wijst erop dat kennis die buiten het traditionele onderwijsstelsel om is verworven, bij voorbeeld in het arbeidsleven of in de maatschappij, dient te worden beschouwd als deel van de permanente educatie;
13. wijst erop dat de beschikbaarheid van opgeleid, geschoold en flexibel personeel voor het Europese bedrijfsleven van belang is om de concurrentiestrijd met de rest van de wereld niet te verliezen, en dat het onderwijs daarom dynamisch moet zijn en moet worden aangepast aan de maatschappelijke ontwikkelingen en de behoeften van het bedrijfsleven;
14. wijst erop dat permanente educatie een bijdrage levert tot grotere beroepsmobiliteit op de arbeidsmarkt.

21 mei 2002

ADVIES VAN DE COMMISSIE RECHTEN VAN DE VROUW EN GELIJKE KANSEN

aan de Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport

inzake de mededeling van de Commissie "Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren"

(COM(2001) 678 – C5-0165/2002 – 2073/2002(COS))

Rapporteur voor advies: Anna Karamanou

PROCEDUREVERLOOP

De Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen benoemde op haar vergadering van 18 april 2002 Anna Karamanou tot rapporteur voor advies.

De commissie behandelde het ontwerpadvies op haar vergadering van 21 mei 2002.

Op dezelfde vergadering hechtte zij met algemene stemmen bij 1 onthouding haar goedkeuring aan de hierna volgende conclusies.

Bij de stemming waren aanwezig: Anna Karamanou (voorzitter en rapporteur voor advies), Marianne Eriksson en Jillian Evans (ondervoorzitters), María Antonia Avilés Perea, Regina Bastos, Geneviève Fraisse, Lissy Gröner, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Astrid Lulling, Thomas Mann, Maria Martens, Emilia Franziska Müller, Christa Prets, María Rodríguez Ramos, Felekna Uca, Sabine Zissener, Karin Jöns (verving Fiorella Ghilardotti), Ilda Figueiredo (verving Armonia Bordes), Olle Schmidt (verving Lone Dybkjær) en Anne E.M. Van Lancker (verving Hans Karlsson).

CONCLUSIES

De Commissie rechten van de vrouw en gelijke kansen verzoekt de ten principale bevoegde Commissie cultuur, jeugd, onderwijs, media en sport onderstaande suggesties in de goed te keuren ontwerpresolutie op te nemen:

- A. rekening houdende met de sociaal-politieke agenda van de Europese Unie, zoals vastgesteld door de Europese Raden van Lissabon en Nice, en meer bepaald haar beleid om de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt te doen toenemen tot ten minste 60% in de komende jaren in de hele Unie,
- B. overwegende dat de sociale en economische ontwikkeling van Europa verder zal verbeteren door een grotere participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt en dat, om de doelstelling van de Raad te bereiken, passende ondersteunende maatregelen zowel op Europees als op nationaal niveau essentieel zijn,
- C. overwegende dat ondanks het hogere opleidingsniveau en de verbeterde beroepskwalificaties van vrouwen er op de arbeidsmarkt en wat betreft de toegang tot levenslang leren nog altijd grote verschillen tussen mannen en vrouwen bestaan, met als gevolg dat er om een participatiegraad van 60% op de arbeidsmarkt te bereiken proportioneel gezien steeds meer vrouwen in lager betaalde posities en banen met lagere vakbekwaamheidseisen zullen terechtkomen,
 1. verzoekt de Commissie en de Raad dat in de programma's inzake levenslang leren ten volle rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van vrouwen door in het bijzonder aandacht te besteden aan onderwerpen zoals advisering en beroepskeuze, economische stimulansen (beurzen, toelagen, enz.), onderzoeksactiviteiten in verband met de beroepsontwikkeling van vrouwen, de deelname van vrouwen aan besluitvormingsprocedures, de evenwichtige vertegenwoordiging van de geslachten op het vlak van de natuurwetenschappen en technologie en bestrijding van de tweedeling op de arbeidsmarkt op grond van geslacht;
 2. verzoekt de instellingen voor hoger onderwijs in samenwerking met de wetenschappelijke wereld en beroepsverenigingen flexibele programma's voor bij- en nascholing te ontwikkelen, die, middels gebruikmaking van de mogelijkheden van de nieuwe technologieën (onderwijs op afstand, multimedia, internet, enz.), de deelnemers in staat stellen levenslang leren te combineren met werk, vrije tijd en gezinstaken;
 3. wijst erop dat ondernemingen de permanente vernieuwing van kennis en onderzoek naar de beroepskeuzes van vrouwen actief moeten ondersteunen en onderzoeken, middels de ontwikkeling van geëigende programma's voor gebruikmaking van goede praktijken en benutting van statistische gegevens;
 4. vindt dat in het kader van de bestrijding van sociale uitsluiting voorrang moet worden toegekend aan kwetsbare bevolkingsgroepen die moeilijk toegang tot beroepsopleiding hebben, zoals alleenstaande ouders, vrouwelijke immigranten, vrouwen in landbouwgebieden of arme vrouwen en dat in het bijzonder aandacht moet worden besteed aan het vermeerderen van het aantal vrouwen in sectoren waar zij ondervertegenwoordigd

zijn;

5. verzoekt de lidstaten hun inspanningen te bundelen, teneinde ervoor te zorgen dat gendermainstreaming onderdeel wordt van het algemene beleid ter bevordering van levenslang leren.